

متون نظم و نثر عربی

(کارشناسی ارشد زبان و ادبیات فارسی)

www.ketab.ir

دکتر طاهر لاوژه دکتر محمدرضا میرزانی

امروزه کتاب‌خوانی و علم‌آموزی، نه تنها یک وظیفه‌ی ملی، که یک واجب دینی است.

مقام معظم رهبری

در عصر حاضر یکی از شاخصه‌های ارزیابی رشد، توسعه و پیشرفت فرهنگی هر کشوری میزان تولید کتاب، مطالعه و کتاب‌خوانی مردم آن مرز و بوم است. ایران اسلامی نیز از دیرباز تاکنون با داشتن تمدنی چندهزارساله و مراکز متعدد علمی، فرهنگی، کتابخانه‌های معتبر، علما و دانشمندان بزرگ با آثار ارزشمند تاریخی، سرآمد دولت‌ها و است‌ای دیگر بوده و در عرصه‌ی فرهنگ و تمدن جهانی به‌سان خورشیدی تابناک همچنان می‌درخشد و با فرزندان نیک‌نهاد خویش هنرنمایی می‌کند. چه کسی است که در دنیا دانش‌اندان فرزانه و نام‌آور ایرانی همچون ابوعلی سینا، ابوریحان بیرونی، فارابی، خوارزمی، ... همچنین شاعران برجسته‌ای نظیر فردوسی، سعدی، مولوی، حافظ و ... آشنا باشد و در مقابل عظمت آنها سر تعظیم فرود نیاورد. تمامی این افتخارات ارزشمند، برگرفته از میزان عشق و علاقه فراوان ملت ما به فراگیری علم و دانش از طریق خواندن و مطالعه‌ی کتب و کتاب‌های گوناگون است. به شکرانه‌ی الهی، تاریخ و گذشته‌ی ما، همیشه درخشان و پیراسته است. ولی اکنون در این زمینه در چه جایگاهی قرار داریم؟ آمار و ارقام ارائه‌شده از سوی مراجع و سازمان‌های فرهنگی در مورد سرانه‌ی مطالعه‌ی هر ایرانی، برایمان چندان امیدوارکننده نمی‌باشد و رهبر معظم انقلاب اسلامی نیز از این وضعیت بارها اظهار کله و ناخوشی فرموده‌اند.

کتاب، دروازه‌ای به سوی گستره‌ی دانش و معرفت است و کتاب خوب، یکی از بهترین ابزارهای کمال بشری است. همه‌ی دستاوردهای بشر در سراسر مرز جهان، تا آنجا که قابل کتابت بوده است، در میان دست‌نوشته‌هایی است که انسان‌ها پدید آورده و می‌آورند. در این مجموعه‌ی بی‌نظیر، تعالیم الهی، درس‌های پیامبران به بشر، و همچنین علوم مختلفی است که سعادت بشر بدون آگاهی از آنها امکان‌پذیر نیست. کسی که با دنیای زیبا و زندگی‌بخش کتاب ارتباط ندارد بی‌شک از مهم‌ترین دستاورد انسانی و نیز از بیشترین معارف الهی و بشری محروم است. با این دیدگاه، به‌روشنی می‌توان ارزش و مفهوم رمزی عمیق در این حقیقت تاریخی را دریافت که اولین خطاب خداوند متعال به پیامبر گرامی اسلام (ص) این است که «بخوان!» و در اولین

سوره‌ای که بر آن فرستاده‌ی عظیم‌الشان خداوند، فرود آمده، نام «قلم» به تجلیل یاد شده‌است: «اقْرَأْ وَ رَبُّكَ الْأَكْرَمُ. الَّذِي عَلَّمَ بِالْقَلَمِ» در اهمیت عنصر کتاب برای تکامل جامعه‌ی انسانی، همین بس که تمامی ادیان آسمانی و رجال بزرگ تاریخ بشری، از طریق کتاب جاودانه مانده‌اند.

دانشگاه پیام‌نور با گستره‌ی جغرافیایی ایران‌شمول خود با هدف آموزش برای همه، همه‌جا و همه‌وقت، به‌عنوان دانشگاهی کتاب‌محور در نظام آموزش عالی کشورمان، افتخار دارد جایگاه اندیشه‌سازی و خردورزی بخش عظیمی از جوانان جویای علم این مرز و بوم باشد. تلاش فراوانی در ایام طولانی فعالیت این دانشگاه انجام پذیرفته تا با بهره‌گیری از تجربه‌های گرانقدر استادان و صاحب‌نظران برجسته کشورمان کتاب‌ها و منابع آموزشی درسی شاخص و خودآموز تولید شود. در آینده هم، این مهم از اهداف استراتژی سطح علمی، روزآمدی و توجه بیشتر به نیازهای مخاطبان دانشگاه پیام‌نور با تدبیر ادامه خواهد داشت. به‌طور قطع استفاده از نظرات استادان، صاحب‌نظران و دانشجویان محترم، ما را در انجام این وظیفه‌ی مهم و خطیر یاری‌رسان خواهد بود. پیشاپیش از تمامی عزیزانی که با نقد، تصحیح و پیشنهادهای خود ما را در انجام این وظیفه‌ی خطیر یاری می‌رسانند، سپاسگزاری می‌نماییم. لازم است از تمامی اندیشمندانی که تاکنون دانشگاه پیام‌نور را منزلت اندیشه‌سازی خود دانسته و ما را در تولید کتاب و محتوای آموزشی درسی یاری نمودند، سیمانه قدردانی گردد. موفقیت و بهروزی تمامی دانشجویان و دانش‌پژوهان عزیز ارزیابی‌ی پیشگامی ما است.

دانشگاه پیام‌نور

فهرست مطالب

هفت نه	پیشگفتار مؤلفان مقدمه
۱	فصل اول: نثر عربی
۱	هدف کلی
۱	هدف‌های یادگیری
۲	بخش اول از فصل اول:
۲	قرآن کریم و متون تفسیری به زبان عربی
۳۱	(الف) خودآزمایی چهارگزینه‌ای فصل اول
۳۲	بخش دوم از فصل اول:
۳۲	(الف) خطبه‌هایی از نهج البلاغه
۴۱	(ب) کلمات قصار امام علی (علیه‌السلام)
۴۵	(ب) خودآزمایی چهارگزینه‌ای فصل اول
۴۵	بخش سوم از فصل اول:
۴۵	نمونه‌هایی از متون عرفانی به زبان عربی
۶۰	(ج) خودآزمایی چهارگزینه‌ای فصل اول
۶۱	بخش چهارم از فصل اول:
۶۱	نوشته‌های عربی شاعران و نویسندگان فارسی‌زبان
۷۷	(د) خودآزمایی چهارگزینه‌ای فصل اول
۷۹	فصل دوم: نظم عربی
۷۹	هدف کلی
۷۹	هدف‌های یادگیری
۸۰	بخش اول از فصل دوم:
۸۰	امثال، عبارات و ابیات عربی رایج در متون فارسی

۹۱	(هـ) خودآزمایی چهارگزینه‌ای فصل دوم
۹۶	بخش دوم از فصل دوم:
۹۶	سروده‌های شاعران فارسی‌زبان
۱۰۳	(و) خودآزمایی چهارگزینه‌ای فصل دوم
۱۰۴	بخش سوم از فصل دوم:
۱۰۴	گزیده‌هایی از مشهورترین اشعار شاعران عرب
۱۳۴	(ز) خودآزمایی چهارگزینه‌ای فصل دوم

۱۳۵	فصل سوم: متون تحقیقی معاصر عربی در حوزه زبان و ادبیات
۱۳۵	هدف کلی
۱۳۵	هدف‌های یادگیری
۱۳۶	۱. احمد شوقی یک
۱۳۹	۲. جرّان خیال
۱۴۴	۳. طه حسین
۱۵۷	۴. توفیق الحسین
۱۶۲	۵. عبد الوهاب البزازی
۱۶۴	۶. محمود درویش
۱۶۸	(ح) خودآزمایی چهارگزینه‌ای فصل سوم

۱۶۹	پاسخنامه
۱۷۱	نمایه

پیشگفتار دلفان

شیوه تدوین کتاب حاضر، مستحبی از قرآن کریم، نهج البلاغه، ابیات عربی رایج در متون فارسی، نمونه‌هایی از متون عرفانی به زبان عربی، مشهورترین اشعار شاعران عرب، سروده‌ها و نوشته‌های عربی شاعران و نویسندگان فارسی‌زبان و نیز متون تحقیقی معاصر عرب در حوزه زبان و ادبیات، مرتبط با موضوع ادبیات عامه است. زبان و ادبیات عامه یکی از شاخه‌های فرهنگ عامه، با ولکلور است که قصه‌ها، افسانه‌ها، ترانه‌ها، تصنیف‌ها، امثال و حکم، اشعار، مثل‌ها و چستان‌ها را شامل می‌شود و اغلب به‌طور شفاهی از فردی به فرد دیگر و یا از نسلی به نسل دیگر منتقل می‌شود.

این کتاب براساس سرفصل مصوب درس متون نظم و نثر عربی برای مقطع کارشناسی ارشد زبان و ادبیات فارسی گرایش ادبیات عامه و در سه فصل تنظیم شده‌است. در فصل اول، قرآن کریم و متون تفسیری به زبان عربی، نهج البلاغه و کلمات قصار، نمونه‌هایی از متون عرفانی به زبان عربی، نوشته‌های عربی شاعران و نویسندگان فارسی‌زبان گنجانده شد و سپس عبارات و ترکیبات از لحاظ واژگانی، برخی نکات مهم صرفی و نحوی و در مواردی، از نظر دانش‌های بلاغی موردبررسی قرار گرفت و پس از آن معنی پاره‌ای از جملات براساس مفهوم و مضمون کلی آن ارائه شد. توضیح عبارات هرکدام از دروس بر مبنای نیازهای دانشجویان رشته زبان و ادبیات فارسی در گرایش ادبیات عامه، و پس از آن در راستای آموزش زبان و ادب عربی بوده‌است.

فصل دوم کتاب به گزینش نمونه‌هایی از مثل‌ها، عبارات و اشعار رایج در متون ادب فارسی، سروده‌های شاعران فارسی‌زبان و نمونه‌هایی از مشهورترین اشعار شاعران

عرب و در چندبخش مجزا اختصاص یافت. در این فصل، مشهورترین اشعار انتخاب شد و مطابق با شیوه مرسوم در فصل اول شرح گردید. در پایان هر درس، تمرین‌هایی برای تعمیق هرچه بیشتر مطالب در ذهن دانشجویان آمده‌است.

فصل سوم کتاب به متون تحقیقی معاصر عربی در حوزه زبان و ادبیات اشاره دارد. انتخاب مهم‌ترین متون تحقیقی معاصر عربی به‌ویژه در حوزه نقد و تفسیر زبان ادبی در این فصل مد نظر بوده‌است و برای همین منظور، نمونه‌هایی از آثار نویسندگان مشهور ادبیات عرب از جمله توفیق الحکیم، جبران خلیل جبران، طه حسین، احمد شوقی، عبدالوهاب بیاتی و محمود درویش انتخاب شد و سپس بر مبنای الگوی فصول اول و دوم شرح شده‌است.

استادان محترم می‌توانند مطابق با اهداف آموزشی کتاب، علاوه بر تفهیم مسائل مطرح‌شده در متون و شیوه‌های ابیات، جملات و عبارات، نکته‌های ناگفته بسیاری را در کلاس درس برای دانشجویان تودیع دهند. هدف آن است که اشتیاق و رغبت بیشتری در فراگیران براساس مباحث کلاس برای آموزش هرچه بهتر متون نظم و نثر عربی حاصل آید.

مؤلفان ادعا ندارند که مضموع چنان جامع‌ی فراهم آورده‌اند که جوابگوی همه نیازهای دانشجویان باشد. تردیدی نیست که بسیاری از مطالب مهم و ضروری ناگفته مانده‌است. به قول شمس قیس، امید که «اگر در آنچه منشآت طبع است، غلط و تقصیری رفته باشد یا در آنچه نقل محض است تحریف و زنجیری افتاده بود، پیش اصحاب صناعت به قلت بضاعت مطعون نگردیم و به نزدیک ارباب براعت به زان شناخت منسوب نشویم». جای آن است که از یادآوری‌های استادان محترم و همکاران گرامی به‌ویژه دکتر

احمد محمدی، دکتر رودابه شاه‌حسینی و دکتر مرتضی حائری‌زاده انسانی قدردانی و تشکر کنیم که نکته‌سنجی و دقت آنان در اصلاح بسیاری از نکات مهم متن راهگشا بود. از عزیزان و بزرگوارانی که برای چاپ بهتر کتاب مساعی ارزنده مبذول داشتند وظیفه اظهار امتنان داریم. از دانشجویان و خوانندگان گرامی تقاضا می‌شود هرکجا با نقص و یا نواقصی در شرح و توضیح ابیات مواجه شدند، انتقال آن را به مؤلفان از طریق ناشر محترم دریغ ندارند.

وَ آخِرُ دَعْوَانَا أَنِ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ

طاهر لاوژه - محمدرضا میرزایی

مقدمه

می‌دانیم که ایرانیان و اعراب در زمینه‌های گوناگون و ازجمله تبادل موضوعات فرهنگی و به‌ویژه در عرصه ادبیات پیرنده‌ای دیرینه‌ای داشته‌اند به‌گونه‌ای که زمینه‌های تأثیر و تأثر آنان را در آثار منظوم و نثر ادبی فاخر، در طول تاریخ هزارساله می‌توان دید. دادوستد علمی، فرهنگی و ادبی این در ملت در حوزه ادبیات ایجاب می‌کند مطالعات جامعی درخصوص زمینه‌های مشترک ادبی آن صورت پذیرد. ازجمله زمینه‌های اصلی تأثیر در زبان و ادبیات فارسی آیات شریف کران کریس، کتاب ارجمند نهج البلاغه، متون ارزنده تفسیری و عرفانی به زبان عربی، سروده‌های شاعران بزرگ و نوشته‌هایی از نویسندگان فارسی‌زبان و آشنا با قواعد و ساختار زبان عربی است و از همین روی، این موضوعات می‌تواند به‌عنوان نوعی از ادبیات مستقل در خط بحث پیدایش متون ادبی زبان فارسی و تأثیر بر آن مطرح شود.

نگاهی دقیق به محتوای مهم‌ترین متون نظم و نثر فارسی به ما یادآوری می‌کند که درک ظرایف و طرایف شعر و نثر عربی بر مبنای دانش‌های ادبی و بلاغی، در فهم بهتر نثر و شعر فارسی نیز مؤثر است. فهم متون نظم و نثر فارسی، به‌ویژه آثار ممتازی که انباشته از جملات و ترکیبات و ابیات عربی، آیات قرآنی، احادیث، نکته‌های ادبی و مثل‌های عربی است و نشان از پیوند عمیق ادب و فرهنگ ایرانی - اسلامی به‌وسیله نویسندگان و شاعران عرب‌زبان و فارسی‌زبان است، ضرورت تحقیق در مضامین ادبیات منظوم و مثنوی عرب را بیشتر می‌نمایاند و به‌گونه‌ای است که دانشجویان و محققان رشته زبان و ادبیات فارسی همواره به آن نیازمندند.

علاوه بر قرآن کریم، احادیث نبوی (ص) و سخنان امامان معصوم (ع) که آشنایی افراد جامعه اسلامی و به ویژه قشر تحصیل کرده و فرهیخته با آن‌ها ضروری است، بسیاری از آثار ادبی و دینی ما نیز در دوره‌هایی از تمدن عظیم اسلامی به زبان عربی تدوین و نشر یافته است که مسلماً دانشجویان این رشته به ویژه در مقطع تحصیلات تکمیلی، بدون تسلط لازم به مضامین بلند آن آثار، نمی‌توانند از مفاهیم و محتوای آن‌ها بهره ببرند.

یکی از انواع مهم ادبیات، ادبیات عامه است که آن را به عنوان بزرگ‌ترین میراث و سرمایه معنوی و فرهنگی هر ملتی می‌شناسند که از شاخصه‌های فرهنگ عامه محسوب می‌شود و احتوای آن بر اشعار، قصه‌ها، ترانه‌ها، افسانه‌ها و دیگر مضامین برگرفته از جامعه است و اغلب (یا تا مدت‌های طولانی) به طریق افواهی از فردی به فرد دیگر و یا از نسلی به نسل دیگر منتقل می‌شود و نوعی بیان اشتراکی و جمعی و شاید جهانی به شمار می‌آید (ر.ک: کادن، ۱۳۸۰: ۱۶۴-۱۶۵). به ادبیات عامه در ادبیات معاصر عربی در اصطلاح «الأدب الشعبي» می‌گویند. به نظر محققان عرب، این مفهوم از واژه غربی (Folklore) گرفته شده است و در تعریف آن گفته‌اند: «هُوَ التُّرَاثُ الثَّقَافِيُّ وَالتَّارِيخِيُّ وَالفِكْرِيُّ فَهُوَ الَّذِي يَنْتَمِي بِفِكْرَةِ الْأُمَّةِ وَعَادَاتِهَا وَتَقَالِيدِهَا وَحِكَايَاتِهَا وَقَصَصِهَا وَمُتَعَقِدَاتِهَا وَأَشْعَارِهَا وَأَمْثَلِهَا مِنْ ذَلِكَ» (بدیر، ۱۹۸۶: ۲۶). ادب عامه میراث فرهنگی، تاریخی و فکری ملتی است که از طریق آداب، رسوم، حکایات، داستان‌ها، باورها، اشعار و مثل‌های آنان از نسلی به نسل دیگر انتقال می‌یابد. مؤلفان آثار ادب شعبی اغلب ناشناخته هستند به گونه‌ای که انتقال مفاهیم این آثار از عصری به عصر دیگر، اغلب بر حفظ و روایت تکیه دارد.

درواقع ادب عامیانه (شعبی، فولکلور، ...) با موضوعاتی از قبیل اساطیر، حکایات خرافی، اشعار، چیستان‌ها، داستان‌ها و قصه‌ها، امثال و حکم، سرودها، آداب و رسوم، نوادر و موسیقی در میان عموم مردم رواج می‌یابد و بعدها بنا به دلایلی از جمله مفاهیم ملهم از آرزوها و امیدها، امیال، شکست‌ها و یأس‌های فراگیر جامعه قابلیت انتقال به آیندگان را پیدا می‌کند. محققان در ادبیات کلاسیک عرب نیز، از جمله در مقامات

۱. البته نام‌های دیگری نیز بدان اطلاق می‌شود از قبیل: الأدب الشفاهي (Oral Literature)، الفن اللفظي (Verbal Art)، الأدب التعبيري (Expressive Literature) در این باره ر.ک: (علم الفولكلور: الأسس النظرية والمنهجية، محمد الجوهري، الطبعة الرابعة، القاهرة، دارالمعارف، ۱۹۶۱: ص ۵۴۰).

حریری و همدانی مظاهر ادبیات عامه را نشان داده‌اند (حبیبی، ۱۳۹۲: ۵۳-۸۰). ادب عامه تصویری حقیقی از حیات جامعه انسانی را حتی در قالب حکایات خرافی و اساطیر به نمایش می‌گذارد که بهترین آن‌ها با نام «ألفُ لَیلةٌ وَ لَیلةٌ» در ادبیات عرب معروف است. این نوع ادبیات در بین طبقات عامه مردم رایج است و از تجربیات فردی شکل نمی‌گیرد؛ بلکه نتیجه ملموس تصوّرات جمعی تمامی افراد جامعه شامل تجربیات زندگی، موارث، آمال و آلام آنان می‌شود و مضامین مهم آن، هم در قالب نثر انعکاس می‌یابد و هم در شکل منظوم آن ارائه می‌شود و مظاهر زندگی اجتماعی و نموده‌های واقعی جامعه را در بهترین حالت ممکن نشان می‌دهد.

از آن جهت که در این متنون منظوم و منثور در حوزه تعلیم آن است که فهم و استنباط معانی و مفاهیم صحیح شعر و نثر در زبان ادبی ملت‌ها، به مراتب پیچیده‌تر از نثر همان زبان در حالت عادی، آن است. اگر شعر و نثر از شاعر و یا نویسنده‌ای بزرگ، آمیخته با ایجاز و استعارات و استعارات و صنایع ارزشمند ادبی و بلاغی باشد، ابهام و دیر فهمی آن بیشتر می‌شود. بنابراین، برای تحقق اهداف آموزشی کتاب، به دانشجویان توصیه می‌شود ابتدا اصل عبارات و جملات و ابیات را بدون توجه به شرح این مجموعه چندین بار و با استفاده از معانی معتبر عربی بخوانند و از فنون صرفی، نحوی و نیز مباحث مربوط به فنون لغوی، ترجمه و بلاغت به نیکی اطلاع حاصل کنند و برای این منظور، همه موارد صرفی و نحوی و اشعار مرتبط با توضیح مطلب را از نظر بگذرانند و سپس دریافت خود را با آنچه در مصوبات مربوط به هر کدام از مباحث آمده است، تطبیق دهند و در فرجام با در نظر آوردن شریحه‌ای مذکور استنتاج خود را از مفهوم و مضمون عبارات مورد نظر ارائه دهند تا بتوانند به تسکلی پایدار، تمامی مسائل مطرح شده در شعر و نثر را تجزیه و تحلیل کنند. بنابراین، یادگیری قواعد عربی هم‌گام با آموزش قرائت عربی برای فراگیران لازم است.

البته، مراجعه اولیه و عاری از تحقیق به شرح حاضر توصیه نمی‌شود؛ زیرا در این صورت ذهن منفعل بار می‌آید و مهارت تشخیص صواب از ناصواب حاصل نمی‌شود و دانشجو در عمل قادر نخواهد بود به شیوه علمی و پایدار از عهده تحلیل و تبیین مطالب برآید. باید اجازه داد ذهن با مدد گرفتن از معانی متعدد لغات و اصطلاحات و انتخاب دقیق‌ترین معنی با استفاده از محور افقی کلمات، همه تلاش خود را در جهت

فهم مقصود سخن ادیبان و محققان به عمل آورد. حتی الامکان به ریشه لغات و معانی دقیق آن‌ها در ترکیبات مختلف و زمینه کلام توجه کرد. در این صورت، مفاهیم و مضامین آیات، اشعار، نوشته‌ها و متون ادبی به‌خوبی به حافظه سپرده می‌شود و فهم و استنباط مفاهیم عبارات دیگر نیز آسان می‌شود. یادآوری می‌کنیم حفظ آیات شریفه، عبارات نهج البلاغه و به‌ویژه کلمات قصار آن، نثر ادبی و شعر - به‌ویژه ابیاتی که دارای مضامین بلند و عمیق‌اند و علو معنی در آن‌ها مشهود است - نقش بسزایی در تحقق اهداف آموزشی زبان عربی در مقاطع تحصیلی دانشگاهی دارد.

نثر به اینکه آیات قرآن مجید، واژه‌ها و گاهی عبارات فاخر و اشعار عربی در متون نظم و نثر فارسی به‌شیوه اقتباس، حل، درج و تضمین آمده‌است، یادگیری زبان و ادبیات عرب برای دانشجویان زبان و ادبیات فارسی و در همه گرایش‌ها، به‌منظور درک صحیح معنی و مفهوم کلمات و عبارات متون نظم و نثر فارسی ضرورتی غیر قابل‌انکار دارد.

درخصوص ساحت قرآن کریم به‌سبب تنوع ترجمه‌های فارسی آن، از ترجمه‌های متون عرفانی رباعی نثر برای بهره‌ی بیشتر دانشجویان رشته زبان و ادبیات فارسی استفاده شد. اهمیتی که «واژه» در ادبیات دارد و توجهی که دانشجویان در رابطه با ترجمه هنری باید مد‌نظر قرار دهند، در «نثر ادبی» و به‌ویژه تفسیر عرفانی کشف‌الأسرار به نیکی رعایت شده‌است و چنان‌که می‌دانیم این کتاب گنجینه‌ای ارزشمند از لغات و معادل‌های فارسی واژگانی قرآنی است که می‌راند رای را آگیران مفید باشد.

نکته مهم دیگر آن است که برای درک بهتر و اسانف مفاهیم و معانی مندرج در کتاب حاضر، واژگان قرآنی براساس مفهوم و زمینه متن آیات ترجمه و شرح داده‌شد و در کنار آن از عبارات تفسیر ارزشمند مجمع‌البیان طبرسی برای ایضاف مطالب بهره‌های فراوان گرفته‌شد تا خواننده بتواند به‌سهولت معانی آیات را دریابد و آن‌ها را در موقعیت‌های مختلف کلامی توصیف و تحلیل کند. در همین رابطه و در فصل‌ها و بخش‌های دیگر کتاب، سعی بر آن بود که فراگیر بتواند اهمیت محتوای متون منظوم و منثور کلاسیک و معاصر عربی را در مقایسه با مضامین آثار مشهور زبان و ادبیات فارسی و بر مبنای گرایش تخصصی خود درک و استنباط کند و با شیوه‌های نقد آثار ادبی نیز آشنایی حاصل کند و اهمیت مباحث فصل سوم کتاب در این زمینه، به نیکی آشکار است.